

RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA AXBOROT TEKNOLOGIYALARINING IQTISODIY O‘SISHGA TA’SIRI

Suyarov Akram Musayevich

*Samarqand iqtisodiyot va servis instituti,
axborot texnologiyalari kafedrası PhD, dotsent*

akramsuyarov@mail.ru

Safarov Shoxrux Doniyor o'g'li

Samarqand iqtisodiyot va servis instituti

Buxgalteriya hisobi va menejment

fakulteti talabasi

safarovshoxrux.0406@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada raqamli iqtisodiyot sharoitida axborot texnologiyalarining iqtisodiy o‘shiga ta’siri ilmiy-nazariy va amaliy jihatdan tahlil qilinadi. Tadqiqotda raqamli texnologiyalarning ishlab chiqarish samaradorligini oshirish, resurslardan foydalanish samaradorligini yaxshilash hamda yangi iqtisodiy imkoniyatlarni shakllantirishdagi o‘rni yoritiladi.

Shuningdek, axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining inson kapitali rivoji, mehnat bozori transformatsiyasi va innovatsion faollikni kuchaytirishga ta’siri tahlil qilinadi. Turli ilmiy yondashuvlar va xalqaro tajribalar solishtirilib, raqamli infratuzilmaning iqtisodiy o‘shish sur’atlariga ta’sir mexanizmlari asoslab beriladi. Tadqiqot natijalari raqamli iqtisodiyot sharoitida davlat va xususiy sektor uchun strategik qarorlar qabul qilishda amaliy ahamiyatga ega bo‘lib, iqtisodiy siyosatni shakllantirishda foydalanish imkonini beradi.

Kalit soʻzlar: raqamli iqtisodiyot, axborot texnologiyalari, iqtisodiy oʻsish, innovatsiyalar, raqamli transformatsiya, inson kapitali, mehnat bozori, iqtisodiy samaradorlik

Kirish

Soʻnggi oʻn yilliklarda global iqtisodiy rivojlanish jarayonlari chuqur raqamli transformatsiya bosqichiga kirdi. Axborot texnologiyalarining jadal rivojlanishi natijasida iqtisodiy tizimlarning faoliyat mexanizmlari tubdan oʻzgarmoqda. Anʼanaviy ishlab chiqarish omillariga asoslangan iqtisodiy model oʻrnini tobora koʻproq bilim, maʼlumot va raqamli texnologiyalarga tayanuvchi raqamli iqtisodiyot egallamoqda. Ushbu jarayon iqtisodiy oʻsish manbalari, ishlab chiqarish samaradorligi va raqobatbardoshlikni taʼminlash masalalarini qayta koʻrib chiqishni taqozo etadi.

Raqamli iqtisodiyot sharoitida axborot texnologiyalari iqtisodiy oʻsishning muhim omiliga aylanib, ishlab chiqarish jarayonlarini avtomatlashtirish, tranzaksiya xarajatlarini qisqartirish va yangi bozor segmentlarini shakllantirish imkonini bermoqda. Shu bilan birga, raqamli texnologiyalar inson kapitalining sifat jihatdan yangilanishiga, innovatsion faoliyatning kengayishiga va iqtisodiy subyektlar oʻrtasidagi oʻzaro aloqalarning tezlashishiga xizmat qilmoqda. Biroq, raqamli transformatsiyaning iqtisodiy oʻsishga taʼsiri har doim ham bir xil boʻlib, u mamlakatlarning institutsional rivojlanish darajasi, infratuzilma holati va kadrlar salohiyatiga bevosita bogʻliq.

Mazkur tadqiqotning maqsadi raqamli iqtisodiyot sharoitida axborot texnologiyalarining iqtisodiy oʻsishga taʼsir mexanizmlarini ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilishdan iborat. Tadqiqot obyekti sifatida zamonaviy iqtisodiy tizimlar tanlangan boʻlsa, tadqiqot predmeti axborot texnologiyalarining iqtisodiy oʻsish jarayonlariga taʼsiri bilan bogʻliq munosabatlarni oʻz ichiga oladi.

Adabiyotlar sharhi

Raqamli iqtisodiyot va axborot texnologiyalarining iqtisodiy oʻsishga taʼsiri masalasi koʻplab mahalliy va xorijiy olimlar tomonidan tadqiq etilgan. Neoklassik iqtisodiy nazariyalarda texnologik taraqqiyot uzoq muddatli iqtisodiy oʻsishning asosiy omili

sifatida e'tirof etilgan bo'lsa, endogen o'sish nazariyalarida bilim va innovatsiyalar iqtisodiy rivojlanishning ichki manbai sifatida qaraladi. Ushbu yondashuvlar raqamli texnologiyalarning iqtisodiy tizimdagi rolini tushuntirish uchun nazariy asos bo'lib xizmat qiladi.

Zamonaviy ilmiy tadqiqotlarda axborot texnologiyalarining ishlab chiqarish samaradorligiga ta'siri, mehnat unumdorligini oshirishdagi o'rni hamda yangi biznes modellarni shakllantirishdagi ahamiyati keng yoritilgan. Ayrim tadqiqotlarda raqamli texnologiyalar iqtisodiy o'sishni tezlashtiruvchi omil sifatida baholansa, boshqa ilmiy ishlar raqamli transformatsiya natijasida iqtisodiy tengsizlik kuchayishi va mehnat bozorida strukturaviy muammolar yuzaga kelishi mumkinligini ta'kidlaydi.

Shuningdek, rivojlangan va rivojlanayotgan mamlakatlar tajribasini solishtiruvchi tadqiqotlar raqamli infratuzilma va inson kapitali yetarli bo'lmagan sharoitda axborot texnologiyalarining iqtisodiy o'sishga ta'siri cheklangan bo'lishini ko'rsatadi. Shu bois, ilmiy adabiyotlarda raqamli iqtisodiyotning samarali rivoji institutsional islohotlar va ta'lim tizimini modernizatsiya qilish bilan chambarchas bog'liq ekanligi alohida ta'kidlanadi.

Tadqiqot metodologiyasi

Mazkur tadqiqotda tizimli tahlil, taqqoslash va mantiqiy umumlashtirish usullaridan foydalanildi. Axborot texnologiyalarining iqtisodiy o'sishga ta'siri makroiqtisodiy va mikroiqtisodiy darajada ko'rib chiqildi. Ilmiy adabiyotlar tahlili orqali mavjud nazariy yondashuvlar umumlashtirildi hamda ularning afzallik va cheklovlari aniqlashtirildi.

Tadqiqot jarayonida iqtisodiy o'sishning texnologik omillari, raqamli infratuzilma rivoji va inson kapitali o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik mantiqiy tahlil qilindi. Shuningdek, turli mamlakatlar tajribasi asosida raqamli transformatsiyaning iqtisodiy samaradorlikka ta'siri solishtirma usulda o'rganildi. Ushbu metodologik yondashuv tadqiqot natijalarining ilmiy asoslanganligini ta'minlashga xizmat qildi.

Asosiy qism

Raqamli iqtisodiyot sharoitida axborot texnologiyalari iqtisodiy o'sishga bir nechta asosiy yo'nalishlar orqali ta'sir ko'rsatadi. Avvalo, ishlab chiqarish jarayonlarining raqamlashtirilishi mehnat unumdorligini oshiradi va resurslardan foydalanish samaradorligini yaxshilaydi. Avtomatlashtirilgan tizimlar va raqamli platformalar ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytirib, mahsulot va xizmatlar tannarxini pasaytiradi. Bu esa korxonalar raqobatbardoshligini oshirish orqali umumiy iqtisodiy o'sishga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Ikkinchidan, axborot texnologiyalari innovatsion faoliyatni rag'batlantiradi. Raqamli texnologiyalar yangi mahsulot va xizmatlarni yaratish, biznes modellarini diversifikatsiya qilish hamda bozorlarni kengaytirish imkonini beradi. Innovatsiyalar iqtisodiy o'sishning muhim drayveri sifatida namoyon bo'lib, yuqori qo'shilgan qiymatga ega tarmoqlarning rivojlanishiga zamin yaratadi.

Uchinchidan, raqamli iqtisodiyot mehnat bozori tuzilmasini o'zgartiradi. Axborot texnologiyalarining keng joriy etilishi natijasida an'anaviy kasblarga bo'lgan talab qisqarib, yuqori malakali, raqamli ko'nikmalarga ega mutaxassislarga ehtiyoj ortadi. Bu jarayon inson kapitalining sifat jihatdan rivojlanishini taqozo etadi va ta'lim tizimini zamonaviy talablar asosida isloh qilish zaruratini kuchaytiradi.

Biroq, raqamli transformatsiyaning iqtisodiy o'sishga ta'siri har doim ham ijobiy bo'lavermaydi. Raqamli tafovut mavjud bo'lgan sharoitda axborot texnologiyalariga teng kirish imkoniyati yo'qligi iqtisodiy tengsizlikni kuchaytirishi mumkin. Shu sababli, raqamli infratuzilmani rivojlantirish va raqamli savodxonlikni oshirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri bo'lishi lozim.

Amaliy ahamiyati

Tadqiqot natijalari raqamli iqtisodiyot sharoitida iqtisodiy siyosatni shakllantirishda amaliy ahamiyatga ega. Axborot texnologiyalarini rivojlantirishga qaratilgan strategiyalar iqtisodiy o'sishni jadallashtirish, biznes muhitini yaxshilash va innovatsion faollikni oshirishga xizmat qiladi. Shuningdek, tadqiqot xulosalari ta'lim va mehnat bozori

siyosatini takomillashtirish, raqamli ko'nikmalarni rivojlantirish bo'yicha dasturlar ishlab chiqishda foydalanilishi mumkin.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, raqamli iqtisodiyot sharoitida axborot texnologiyalari iqtisodiy o'sishning muhim omili hisoblanadi. Ular ishlab chiqarish samaradorligini oshirish, innovatsion faoliyatni rag'batlantirish va iqtisodiy tizimning moslashuvchanligini kuchaytirish orqali barqaror iqtisodiy rivojlanishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, raqamli transformatsiyaning ijobiy ta'sirini to'liq ro'yobga chiqarish uchun institutsional islohotlar, infratuzilma rivoji va inson kapitaliga sarmoya kiritish muhim ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Safarova D. *Innovatsion menejment va raqamli transformatsiyalar jarayonlarini boshqarish yo'llari*. Yashil Iqtisodiyot va Taraqqiyot, 2024.
2. Akbarov S. *Raqamli texnologiyalarni qo'llash orqali korxonalarda HR menejment tizimini takomillashtirish ("O'zbekiston temir yo'llari" AJ misolida)*. Management and Economics Scientific Research Journal.
3. Xurramov A. *Raqamli iqtisodiyot va axborot texnologiyalarining o'rni va roli*. Scientific Journal of Actuarial Finance and Accounting.
4. Suyarov A.M. Formation of information and communication competence of the teacher as an one of the main tasks of modern education. Web of Scientist: International Scientific Research Journal. Volume 4, Issue 4, April-2023.–C.243-257.
5. Zokirova D. *Raqamli transformatsiya sharoitida korxonalar moliyaviy xavfsizligini ta'minlashning ilmiy-nazariy asoslari*. Ijodkor O'qituvchi jurnali.
6. Mannapova M. *Raqamli iqtisodiyot va axborot texnologiyalari: jahon tendensiyalari va O'zbekiston strategik yo'nalishlari*. Ilm-fan yangiliklari konferensiyasi.

7. Suyarov, A., Raximov, S., Abduraxmanov M. (2025). Methodology of using information technology software tools in teaching mathematics. The Eurasia Proceedings of Educational and Social Sciences (EPESS), 45, 106-115.